

VIII.

Præsters Forpligt til at læse flittig i Bibelen.

Meddelt af Overlærer *D. H. Wulff* i Aalborg.

Dr. Matthias Foss, Biskop i Aalborg 1672—83, roses bl. a. for den Iver, hvormed han varetog sit Embedes Pligter. Denne sin Iver viste han ogsaa ved de Examiner, han holdt over de i hans Stift nykaldede Præsters Kundskaber og Indsigt i den hellige Skrift; men herved viste det sig ofte, at det i denne Henseende var slet bevendt

med de vordende Præster, hvorfor flere af disse lige overfor Bispen skriftlig maatte forpligte sig til i deres ny Embede at anvende Tid og Flid paa Læsning i Bibelen og andre religiøse Skrifter. Af disse Forpligtelser findes i Aalborg Bispearkiv alene for Aarene 1673—79 ni bevarede, hvoraf undertiden flere fra et enkelt Aar, og det er uvist, om ikke nogle i Tidens Løb ere gaaede tabt. Uagtet der er en stor Overensstemmelse i Hovedtrækkene i disse Forpligtelser, meddeles de dog nedenfor fuldstændig, i det der i det enkelte er Træk, som det er værd at lægge Mærke til.

1.

Eftersom hans Velærværdighed Mester Matthias Foss, Biskop udi Aalborg, har kaldet og antaget mig til hans Kapellan og Guds Ords Lærere udi Hundstrup og Østerild Sogne ¹⁾ udi Hillerslev Herred udi Thy, og jeg udi det examine, som hans Velærværdighed holdt med mig, ikke er befunden saa bekvem og dygtig in articulorum fidei notitia et lectione biblica, som jeg billigen burde, saa lover jeg udi den allerhøjeste Guds Ansigt, til hvis Gjerning jeg nu skal træde, at jeg næst flittig Paakaldelse om hans naadige Bistand skal ideligen ved Nat og Dag studere mine locos communes theologicos og den hellige bibelske Skrift og hvert Fjeringaar i det første mit Embedes Aar under give mig hans Velærværdigheds videre examini. Og skulde jeg da ikke saa fuldkommelig fornøje hans Velærværdighed derudi, som jeg burde, da forpligter jeg mig til strax at lægge mit Kaldsbrev fra mig og kvittere Kjortel og Embedet, det jeg og paa Ære, Tro og Love med egen Haand bekræfter.

Aalborg den 13de Januar 1673.

Christen Pedersøn Øland.

¹⁾ Disse Sogne bleve 1669 perpetuerede til Aalborg Bispegaards Vedligeholdelse, saa at de følgende Præster indtil 1743 vare residerende Kapellaner.

2.

Eftersom jeg Palle Hansen Moësberg, kaldet i Jesu Navn til at være Sognepræst til Sindal og Astrup Kirker, er udi den examine, som hans Velærværdighed hæderlig og højlærde Mand M. Matthias Fossius, Biskop over Aalborg Stift, holdt med mig, ikke befunden saa dygtig og bekvem in lectione biblica, som jeg billigen burde, saa lover jeg hermed for Guds Ansigt hans Velærværdighed, at jeg, næst Guds Aands flittigste Paakaldelse, skal strax tage mig Bibelens flittige Læsen for og hvert halve Aar udi dette mit første Embedsaar forpligtet være at stille mig under hans Velærværdigheds examine, og skulde jeg da ikke inden Aarets Udgang befindes saa dygtig, som det sig burde, da skal jeg have forbrudt mit halve Kalds Indkomst, som til en anden dygtigere Person skal overlades, der med større Flid for Guds Ords Kundskab Menigheden kan betjene. Dette jeg med egen Haand bekræfter.

Datum Aalborg den 14de Januar 1673.

Palle Hansen Moësberg.

3.

Saasom jeg underskrevne, kaldet til Søndberg og Odby Sogne paa Thyholm, er udi 2 examinibus ikke befunden saa dygtig enten in lectione biblica eller articulorum fidei notitia, som jeg burde, og hans Højærværdighed Biskoppen derover billig og fuldvigtig Aarsag havde at rejcere mig fra det hellige Prædikeembede, saa lover jeg hermed for den allerhøjeste Guds Ansigt og mig tilforpligter, at jeg herefter skal flitteligen læse den hellige Skrift og fornemmelig hver Dag læse 6 Kapitler og deres fornemste argumenta fasteligen mindes og komme i Hu og desforuden hver Uge lære 4 Artikler med dictis probantibus og ingen Dag lade forbigaa uden flittig Øvelse udi begge Pagterne, og paa det hans Højærværdighed kan

være udi sit høje og hellige Embede des sikrere, at dette af mig retsindelingen og uden Argelist forrettes, da forpligter jeg mig hermed at indstille mig næstkommende Paaske til Examen hos velbemeldte hans Højærværdighed og da gjøre Rede efter min ovenskrevne Profekt for min Bibels og locorum communium theologicorum Læsning, hvorudi at dersom jeg ikke da skulde findes saa dygtig, som hans Højærværdighed kan være fornøjet med, skal jeg næstfølgende Michaelis igjen indstille mig til endelig og sidste Examen, og skulde jeg da ikke være saa fuldkommen i de 2 Poster, som jeg burde, skal jeg til derpaa følgende dionysiacam synodum møde for samtlige Provster og der nedlægge mit Kaldsbrev fra mig og ikke videre begjære nogen Plads iblandt det hellige Præsteskab, men for min egen Udygtighed uden videre Dom og Proces være derfra kasseret i alle Maader. Hvilket jeg ubrødeligen lover i alle Omstændigheder at holde og efterkomme, saa haver jeg og denne min Forpligt med egen Haand frivilligen underskrevet og min Signete hostrykt.

Actum Aalborg den 6te September 1673.

C. Schytt.

4.

Eftersom jeg Frantz Hanssøn Hagendorn, kaldet til Solberg og Sundby Menigheder paa Morsø, er udi det examine, som hans Velærværdighed Biskoppen holdt med mig, ikke befunden saa dygtig enten in lectione biblica eller articulorum fidei notitia, som det sig burde, og jeg herover skulde været rejiceret fra Embedet, saa lover jeg i den allerhøjeste Guds Ansigt, at jeg flitteligen hver Dag skal læse baade Bibelen og locos communes theologicos og til førstkommende Michelsdag sistere mig hans Velærværdighed til et nyt Examen og siden Paasken derefter gjøre fuldkommen Regnskab baade for den ganske Bibels Indhold samt og alle articulos fidei; og skulde jeg da ikke

findes saa dygtig og bekvem, som det hans Velærværdighed kunde behage, da forpligter jeg mig til at indstille mig for det hæderlige Provstemode der at udstaa til samme Tid et publicum Examen saasom et offentlig Vidnesbyrd paa min Udygtighed og strax at lægge mit Kaldsbrev fra mig og holdes siden ukapabel til det hellige Embede, det jeg og med egen Haand underskriver og bekræfter.

Aalborg den 31te Marts 1674.

Frants Hanssøn Hagendorn.

5.

Kjendes jeg underskrevne, at saasom jeg af hans kgl. Maj. allern. er beskikket og forordnet til at være Guds Ords Medtjener til Vraa med dets Annexer i Børlum Herred, at jeg udi hans Velærværdighed min kjære Biskops Mag. Matthiæ Fossii Overhørelse og Examine ikke er funden saa dygtig og bekvem, som jeg burde, og jeg stadeligen haver anordnet (!) hans Velærværdighed, at jeg ved Guds Naade, Bøn og Paakaldelse samt flittig Læsning baade in locis communibus theologicis saavel som og den hellige kanoniske Skrift skal til næstkommende Paaske gjøre mig saa kapabel, at hans Velærværdighed kan være paa Guds Vegne med mig fornøjet, saa anlover jeg da hermed for Gud og Menneskene, at jeg samme mit Løfte trofasteligen og usvigeligen skal efterkomme, og til hans Velærværdigheds desto større Forsikring hver Maaned skriftlig give hans Velærværdighed tilkjende, hvor vidt jeg baade in corpore theologico saavel som ogsaa Bibelens Læsning er forkommen, og derefter til næstkommende Michaelis gjøre Rede for, hvis jeg da har forbedret mig, og siden det samme kontinuere til Paaske, da jeg atter til et fuldkommen Examen mig skal indstille, og, saafremt jeg da ikke findes saa dygtig, som jeg burde, eller ringeste Uskikkelighed i mit Levned findes, uden Dom og videre

Proces være forpligtet til at lægge mit Kaldsbrev fra mig og ikke videre paa dette Kald, jeg er beskikket til, i nogen Maade prætendere udi allerunderdanigste Henseende, at hans kgl. Maj.s allern. Kaldsbrev ikke end bevilger mig at maa træde fra Kapellaniet til Sognepræsts Plads, med mindre jeg i Levned og Lærdom vorder skikkelig befunden. Dette jeg og her med egen Haand og Signet bekræfter.

Actum Aalborg den 2den April 1675.

Jens Pedersøn Hosbond.

6.

Kjendes jeg underskrevne og hermed for Gud og Menneskene bekjender, at eftersom jeg allern. er kaldet og beskikket til at være Sognepræst til Vejerslev og Blistrup Sogne, og jeg ikke i hans Velærværdigheds Examine og Overhørelse er saa dygtig befunden, som jeg burde, og velbemeldte hans Velærværdighed mig dog har annammet til Embedet med slig Vilkaar, at jeg udi locorum theologicorum og fornemmeligen Bibelens Læsning skal mig inden førstkommende Paaske Anno 1676 perfektionere, saa forpligter jeg da mig hermed og udi Guds Aasyn anlover, at jeg enhver Maaned skal absolvere en vis Pericopam, baade af locis communibus saa og de hellige kanoniske Skrifter og med Maanedens Ende give hans Velærværdighed skriftlig Kundskab, hvor vidt jeg har forbedret mig i begge Dele, og endeligen til Paaske (med mindre hans Velærværdighed en anden Tid forinden foresætter) saaledes have i begge Poster studeret, at jeg hans Velærværdighed kan fornøje; men skulde jeg derudi fejle eller ringeste Usikkelighed udi mit Levnet fornemmes, da skal jeg strax til Provstemodet, som falder ved samme Paaske 1676, mit Kaldsbrev fra mig lægge uden nogen

videre Prætension eller Undskyldning. Det jeg med egen Haand bekræfter og konfirmerer.

Aalborg den 2den April 1675.

Jens Iffuersen Holdst.

7.

En ligelydende Forpligt blev s. D. givet af Erik Jensen, som var kaldet til Medtjener til Nykjøbing, Løderup og Elso Sogne.

8.

Kjendes jeg underskrevne, at, saasom jeg er beskikket og forordnet af hans kgl. Maj. allern. til at være Guds Ords Medtjenere til Tversted, Bindslev og Uggerby Sogne i Horns Herred, og jeg udi hans Velærværdighed min kjære Biskop Mag. Matthiæ Fossii Overhørelse og examine ikke er funden saa dygtig og bekvem, som jeg burde, haver jeg stadeligen anlovet hans Velærværdighed, at jeg ved Guds Naade, Bøn og Paakaldelse samt flittig Læsning baade in locis communibus theologicis saavelsom og i den hellige kanoniske Skrift skal til næstkommende Paaske gjøre mig saa kapabel, at hans Velærværdighed kan være med mig paa Guds Vegne fornøjet, saa anlover jeg da hermed for Gud og Menneskene, at jeg samme mit Løfte trofasteligen og usvigeligen skal efterkomme og til hans Velærværdigheds des større Forsikring hver Maaned skriftligen give hans Velærværdighed tilkjende, hvor vidt jeg baade in corpore theologico saavelsom og Bibelens Læsning er forkommen, og derefter til næstkommende Michaelis gjøre Rede for, hvis jeg da haver forbedret mig, og siden det samme kontinuere til Paaske, da jeg atter til et fuldkommen Examen mig skal indstille, og, saafremt jeg da ikke findes saa dygtig, som jeg burde, eller ringeste Uskikkelighed i mit Levned befindes, uden Dom og videre Proces være forpligtet til at lægge mit Kaldsbrev

fra mig og ikke videre det Kald, jeg er beskikket til, i nogen Maade præterendere udi allerunderdanigste Henseende, at hans kgl. Maj. allern. Kaldsbrev ikke end bevilger mig at maa træde fra Kapellaniet til Sognepræsts Plads, med mindre jeg i Levned og Lærdom vorder skikkelig befunden. Dette jeg og hermed med egen Haand bekræfter.

Actum Aalborg den 2den April 1675.

Hans Niellsøn Bech.

Indeni er vedlagt en Seddel med Bispens egen Haand saa lydende:

17 Martii 1673.

Quæ clam inter nos, sed teste deo, transacta sunt de studio theologico tum qua articulos fidei tum qua lectionem biblicam gnaviter excolendo, cave ne eorum obliviscaris. Seria est res conscientiae tranquillitas, quam si, facilitatis meae causa, turbatam mihi reddideris, nunquam dei vel magistratus vindicias effugies. Proinde per vulnera Jesu Christi te obtestor, rationem promissi tui ut habeas, nec meam indulgentiam nec tuam sacrorum ruditatem tribunali ejus in dierum novissimo prostituas. Non capies solatii magnitudinem, quo mentem meam erigis, sicubi emendatum illud vitium apud te comperero. Interius te tunc amabo, meque mihi tunc primum redditum credam. Ita ipse mihi infensus sum mecumque de lenitate mea iracundius expostulare soleo, tuæ ad sacrum munus admissionis quoties meminero. Vale et tui meique miserere.

9.

Kjendes jeg Niels Christensen Kragh, kaldet til at være Sognepræst til Frørslev og Møllerup Sogne udi Mors, at, saasom jeg in examine hos hans Velærværdighed Biskoppen ikke er befunden in lectione biblica et articulorum fidei saa funderet, som jeg burde, og velbemeldte hans

Velærværdighed dog haver paa mit stadige Løfte, at jeg med det første skal emendere slige Fejl, admitteret mig til den hellige Ordination, saa lover jeg da for Guds hellige Ansigt:

1) At jeg hver Dag, som jeg dog foruden skyldig er, skal læse 8 Kap. i Bibelen, de 4 om Morgenens og 4 om Aftenen, og det med slig Agtsomhed, at jeg samme Kapitlers Indhold og Guds Aands Vilje udi dem kan fatte og gjøre Rede for, fornemmeligen give Agt paa de fornemste Sprog, hvorved nogen fidei articulus bevises, og føre det til Pen og Bogs;

2) skal jeg efter hver to Maaneders Forløb skrive hans Velærværdighed til en kort Extrakt af det, jeg i Bibelen læst haver, tillige med de fornemste dicta scripturæ, som jeg til hver Artikels Bevisning haver optegnet.

3) skal jeg til Kyndelmisse Aar 1680 indstille mig personligen til et nyt og mundtlig Examen, og skulde jeg da ikke have brugt slig Flid baade in lectione biblica og locorum communium, som kunde fornøje hans Velærværdighed, da skal jeg godvilligen deponere mit Embede fra mig og aldrig videre betjene Gud i noget Prædikeembede. Hvilket af mig ubrødeligen, som jeg det for Guds Ansigt og Domstol vil være bekjendt, at holdes skal, haver jeg dette med egen Haand skrevet og underskrevet.

Datum die 12 Januarii anno 1679.

Niels Christensen Kragh.

At noget lignende kunde finde Sted for Degnenes Vedkommende, fremgaar af følgende Forpligt:

Som jeg er kaldet til Degn for Brovst og Svenstrup Sogne og bleven examineret af hans Højærværdighed Biskop Mumme, men befunden, at jeg ikke er efter Vedbørlighed kyndig i at tilspørge Børn saa over de fem Katekismi Parter, at de deraf kunde fatte Saligheds Forstand, og er derfor bleven mig af velbemeldte hans Høj-

ærværdighed vis Tid foresat, indøn hvilken jeg skulde stræbe at gjøre mig duelig ¹⁾; men som velbaarne Herskabet, der havde kaldet mig, fordrede samme Vokationsbrev tilbage og det hos sig beholdt paa den Vilkaar, at, hvis jeg ikke inden 8 Dage foreviste Kollats fra Biskoppen, blev en anden kaldet; thi har merbemeldte hans Højærværdighed Biskoppen tilstaaet mig fattige Student Kollats paa disse Vilkaar, at jeg offentlig i forestaaende Visitats d. 29de Juli skal vise kjendelig Forbedring og Færdighed i at tilspørge de unge opbyggelig i Katekismi Parter og efter saadan befunden Forfremmelse aflægge den i Ritualet befalede Ed, og hvis jeg ikke holder mig denne min Forpligt efterrettelig, skal jeg ved denne min Revers være forbunden uden videre Proces bemeldte Degnekald at kvittere.

Aalborg d. 19de Juni 1736.

Jes Arnkiel.

¹⁾ Jvfr. Ny kirkehist. Saml. VI, 841 ff.